

EINDVERSLAG SJAKO DE MEESTERBOEF

Voor u ligt het eindverslag van *Sjako de Meesterboef*, een voorstelling voor in de klas van de jongste Amsterdamse basisschoolleerlingen. Het is een productie van de Toneelmakerij in samenwerking met Theater de Krakeling. Na afloop van de voorstelling krijgt elk kind een door Richard Kofi geïllustreerd boek met het verhaal van de voorstelling.

Het produceren van deze voorstelling en de uitgave van het boek werd voor een belangrijk deel mogelijk gemaakt door uw fonds waarvoor wij u van harte bedanken.

Sjako de Meesterboef is de tweede voorstelling in de klas uit de reeks *Een kleine brief aan de grote stad*, waarmee de Toneelmakerij en Theater de Krakeling kinderen willen bereiken die nauwelijks in aanraking komen met theater. Met deze 'instap-voorstelling' verlagen wij de drempel voor scholen om theater te ontdekken, maken hierdoor kennis met nieuwe scholen en werken voor een eerste keer samen.

De voorstelling gaat over de Amsterdamse meesterdief Sjako, die na zijn schurkendood in 1717 als held van de paupers de geschiedenis inging. Een meeslepend, sprookjesachtig mengsel van historie en mythe. Na de voorstelling krijgt elk kind een geïllustreerd boek met het verhaal van de voorstelling. Zo verlengen en verbreden we de ervaring en kan iedereen thuis meegenieten. De voorstelling is zo goed ontvangen dat de Toneelmakerij hem op het repertoire houdt. *Sjako de Meesterboef* is alternerend door een actrice en een acteur gespeeld waardoor de voorstelling ook op verzoek kan worden gespeeld. De eerste schoolvoorstelling vond plaats op 15 mei en inmiddels zijn er 73 gespeeld voor 1708 leerlingen. Ook waren er 10 voorstellingen en 6 voorlees-workshops in verschillende Amsterdamse OBA's; is *Sjako de Meesterboef* op de Open Monumentendag gespeeld en word hij via Verhalenkamers ook binnenkort aangeboden voor ouderen.

Concept en tekst: Lot Houtepen Regie: Lot Houtepen. Coaching: Timothy de Gilde. Muziek: Lot Houtepen en Daan van West. Dramaturgie: Nina van Tongeren. Spel: Mira van der Lubbe en Tommie Kinneging. Kostuums: Sabine Staartjes. Illustraties boek: Richard Kofi.

Sjako de Meesterboef kwam mede tot stand dankzij Het Amsterdamsche Fonds, Stichting Freek en Hella de Jonge, Stichting Rotarkids, Het AMVJ Fonds, Fiep Westendorp Foundation.

Sjako de Meesterboef is een muzikale 'kruip-door-sluip-door' voorstelling, waarbij een geweldige verteller, die decor en de rekwisieten als een marskramer bij zich heeft, kleuters in hun eigen klas terugvoert in de kleurrijke geschiedenis van hun eigen stad en haar onalledaagse bewoners. Samen met haar/hem komen de kinderen erachter dat het Amsterdam van de 17e, begin 18e eeuw niet zoveel verschilt van het Amsterdam van nu. Met rijke en arme mensen en met mensen uit de hele wereld die hier zijn komen wonen en nog een andere taal kunnen spreken dan alleen Nederlands. Ze leren dat Amsterdam in de 17e eeuw voor haar grote welvaart afhankelijk was van nieuwkomers, welke gebouwen werden gebouwd, waar de rijkaards woonden, in welke wijken de allerarmsten en zien de stad door de ogen van nieuwkomer, pauper en boef Sjako. Alle plekken waar Sjako ooit heeft gelopen, bestaan namelijk nog. Zo vergroten de leerlingen hun leefwereld en worden bewustere inwoners van Amsterdam. Op een speelse manier maken zij kennis met onderwerpen als mensenrechten, sociale verantwoordelijkheid, gelijkwaardigheid en het omgaan met maatschappelijke diversiteit.

In gesprek met Lot Houtepen, regisseur schrijver van Sjako de Meesterboef

Vind je als je terugkijkt, dat dit doel bereikt is?

Ja, eigenlijk wel. De geschiedenis van Amsterdam is dichterbij gekomen. Kinderen leerden dat het Amsterdam van zoveel jaar geleden leek op het Amsterdam van nu: veel verschillende mensen, rijk arm, boeven en helden, de dam, de Jordaan, het stadhuis-koninklijk paleis. Ze hebben ook geleerd over de verschillen: een koets, kroonluchter, goudenmunten, wasvrouwen en emmers met poep. Het feit dat je zomaar kan lopen waar held/boef Sjako ooit gelopen heeft maakt het verhaal extra spannend en dichtbij. De leraren waren erg enthousiast over de link met Amsterdam. De leerlingen hebben vaak nog weinig idee dat ze deel uitmaken van de stad Amsterdam. 'Ik kom uit Noord', wordt er bijvoorbeeld gezegd. Wat 'Noord' dan is weten ze eigenlijk niet. Kinderen zongen liedjes mee en hebben veel nieuwe en oude woorden geleerd.

Wat zijn voor jou de grootste successen van het project?

De link met Amsterdam maakte de voorstellingen voor scholen aantrekkelijk zowel als het thema: kan een boef ook een held zijn en een held een boef? Scholen konden hierdoor op verschillende thema's doorwerken, inprikken Het thema goed versus slecht, de vraag wanneer ben je een boef of held leverde mooie gesprekken op en bleef nog lang hangen in de klas. Op schoolpleinen werden er volop Sjako verhalen gespeeld. Op één school werd er van Sjako een heuse musical gemaakt waar ze een maand aan bezig waren. Sjako werd ontzettend goed verkocht. De target was 50 voorstellingen maar de voorstelling is inmiddels meer dan 80 keer gespeeld. De kinderen konden de liedjes meezingen, ze kenden soms alle liedjes al uit hun hoofd. De tekst van Sjako is talig maar door rijm en ritme van de tekst hebben de kinderen zomaar veel nieuwe en moeilijke woorden tot zich genomen. Door het boek mee naar huis te krijgen hebben ze dit ook met hun ouders kunnen delen. Daar ben ik trots op. We speelden in de herfstvakantie Sjako in Theater de Krakeling en de OBA. Daar bleken veel kinderen in het publiek te zitten die op school de voorstelling hadden gezien. Ze kwamen nu met hun ouders, broers en zusjes nog eens kijken. Ouders vertelden dat Sjako op hun kinderen veel indruk had gemaakt.

Waar zijn deze successen volgens jou vooral aan te danken?

Een of meerdere aansprekende thema's waar de docenten makkelijk op aan kunnen sluiten. Ik denk ook de intimiteit en veiligheid en het gemak van het spelen in het klaslokaal. Ook het nagesprek en de spelactiviteit waardoor de leerlingen de kans hadden de acteur te bevragen en het verhaal te verwerken. Ter verduidelijking, na de voorstelling ging de acteur met de klas in gesprek. Na even samen een theateropdracht te hebben gedaan waarbij ze naar Sjako zochten, zich onder denkbeeldige bedden verstopten en op trapjes naar boven klommen voerden we een gesprek over helden en boeven. Over dingen die je kan kopen en

dingen die je niet kan kopen, al ben je nog zo rijk. Over arm kunnen zijn terwijl je rijk bent en rijk kunnen zijn als je arm bent. Uiteindelijk werd er gestemd. Was Sjako nou een held of een boef. De meeste kinderen kozen voor beiden.

De voorstelling is een instap-voorstelling voor scholen die klassikaal niet naar theater gaan en de leerkrachten warm te maken voor theater. Wat was je ervaring?

Met de scholen waarmee we eerder kennis maakten via *Een kleine brief aan de grote stad*, zijn we door middel van Sjako in staat geweest een sterkere band op te bouwen. Deze scholen zijn ook na een eerste kennismaking nog vers in hun theaterervaringen. We werden dan ook heel hartelijk ontvangen. Bij nieuwe scholen merk je dat zowel de leerkrachten als de leerlingen nog helemaal verrast zijn over het feit dat de verteller ineens gaat spelen. Leerkrachten weten dan vaak nog niet zo goed of de leerlingen wel mogen reageren. Het is een hele nieuwe ervaring.

Wat voor reacties kreeg je?

Leerkracht Dennis van Bruggen van Basisschool Oscar Carré plaatste volgend bericht in de ouder-app: *'Vandaag genoten van de voorstelling 'Sjako de meesterboef' van de Toneelmakerij en de Krakeling. Acteur Tommie bracht ons meesterlijk alle rollen spelend en zingend terug naar Amsterdam uit lang vervlogen tijden. Naar de rijkdom aan de grachten, de armoede en saamhorigheid in de Jordaan, de verhalenverteller op de Dam, de Boeien, de gevangenis onder het stadhuis en naar de legende over meesterboef Sjako die 400 jaar geleden de stad 'onveilig' maakte of die toch ook goede dingen deed? De kinderen leefden actief mee en discussieerden ook over goed en kwaad, was Sjako nu een boef of held. En als je rijk bent en geen vrienden hebt, of je bent arm met veel gezelligheid en liefde, wat is nu fijner. Vraag nog maar eens na thuis of lees samen het boek met het verhaal en de liedjes dat alle kinderen meekrijgen! Kortom het was een mooi en leerzaam theatraal feestje.'*

Leerkracht Chantal Meester, Vrije School schreef: *'Beste Lot, het boek is echt prachtig! De taal is zo rijk, echt heel leuk voor de doelgroep. En ook leuk om er eens andere illustraties bij te hebben. Het verhaal is zo rijk, als je het vertelt krijgen de kinderen er meteen een beeld bij. De opdrachten in het boek vond ik ook mooi, geeft ingang om met elkaar in gesprek te gaan.'*

Leerkracht Judith Krant van Basisschool Rosj Pina schreef: *'Het was een topvoorstelling. Hele goede interactie met de leerlingen van klein tot groter. Kinderen komen nog steeds naar me toe om te vertellen hoe leuk ze het vonden. Fijn ook het boekje. Zo betrek je ouders erbij en kunnen leerlingen het verwerken. Het is mijn tweede ervaring met de Toneelmakerij; zeker voor herhaling vatbaar.'* (Met Basisschool Rosj Pina maakten we kennis via onze eerste instap-voorstelling *Een kleine brief aan de grote stad*).

Kreeg je het gevoel dat de voorstelling begrepen werd?

De klas had van tevoren al een lesbrief ontvangen en had zich al verdiept in het thema helden en boeven. Hierdoor hadden ze al een goede kijkrichting en kwamen ze allemaal snel tot de conclusie: Sjako was een held én een boef. Wat Lucas (de beroofde) miste aan het einde van het verhaal was voor de jongste klassen best even puzzelen. Miste hij nou gouden munten? Nee, hij miste vrienden. Hij had weliswaar veel geld maar hij was ook alleen. In het nagesprek werd het verhaal samen gereconstrueerd. Voor de jongste groepen (groep 1 instromers) met een taalachterstand was de voorstelling soms te moeilijk. Gelukkig konden we dat ondervangen met het speelse nagesprek. We hebben soms ook een short cut genomen in het verhaal als we dachten dat de concentratieboog niet haalbaar was.

Vind je dat de voorstelling een geslaagd begin is voor contact met nieuwe scholen?

Ja. De voorstelling is vrolijk, maakt contact met het publiek, biedt veel verschillende aanknopingspunten voor leerkrachten om mee aan de slag te gaan in de klas. Daarbij is de vorm zo simpel, de speler hoeft alleen maar in een kring te gaan zitten. Hierdoor kan er overal gespeeld en is de voorstelling heel makkelijk in te plannen. Alle drempels worden weggenomen.

Wat kun je vertellen over het repetitie proces? Waar liep je tegenaan, of wat ging onverwacht veel makkelijker?

In het begin dachten we dat we heel veel moesten doen. Probeerden we bijna alles heel erg te 'spelen'. Om van de vertelling vooral maar theater te maken. Daarna lieten we het verhaal z'n werk doen.

Wat zijn voor jou de belangrijkste leerpunten van het maken van Sjako de Meesterboef?

Less is more. De tekst liep als een trein maar had toch korter en simpeler gekund. Er moet echt gezocht worden naar de balans tussen taal en beeld.

Welke aanbevelingen zou je op basis daarvan doen aan andere theatermakers die een klassenvoorstelling maken voor de eerste groepers/kleuters?

Ik zou een volgende voorstelling nog steeds zo speels maken qua taalgebruik, rijm ritme e.d. maar ik zou wel de tekst korter maken en de meespeel momenten nog wat uitbouwen.

Heb jij zelf aanbevelingen waar je rekening mee moet houden als je voor zulke jonge kinderen speelt.

Natuurlijk speel je als acteur altijd voor je publiek, maar ik denk dat je in deze vorm, in de klas tussen de kinderen echt 'ego-loos' leert spelen. Je moet je totaal kunnen aanpassen. De kleuter die op de grond ligt kan nog steeds een aandachtige kleuter zijn, maar kan gewoon niet altijd stil op een stoel zitten. Het is

hard werken en het effect is niet af te meten aan het applaus. Dat moet je goed weten anders raak je daardoor gefrustreerd als speler.

Wat konden de spelers doen, als de voorstelling niet begrepen werd en er concentratie ontbrak: zijn er 'best practise' voorbeelden?

Zorgen voor een meespeelmoment waarop ze even konden bewegen, de kleuters betrekken in het verhaal door een vraag te stellen, of je plotseling tussen hen in te plaatsen. Zo luisteren alle kinderen met Lucas mee als hij onder het bed ligt en denkt dat boef Sjako is verdwenen omdat hij niets meer hoort. Het is dan altijd muistil. Bij het zoeken van het witte pak van Sjako houden alle kleuters braaf een denkbeeldige schone witte onderbroek of hemd in de lucht. Het zijn simpele momenten waardoor de kleuters telkens weer opnieuw betrokken raken bij het verhaal.

Je had twee spelers, een vrouwelijke en een mannelijke. Wat viel je op in de benadering van het personage en de jonge toeschouwers?

Iedere acteur had zijn eigen kwaliteiten, waarbij ik zag dat Mira wat kleiner en intiemer speelde wat fijn was voor de allerkleinsten. En dat Tommie meer de humor pakte, wat vooral bij de wat oudere kinderen in de smaak viel.

Zijn er toekomstplannen met Sjako de Meesterboef? Zoals spelen op andere plaatsen dan alleen basisscholen?

We hebben inmiddels in verschillende OBA's in Amsterdam gespeeld. Dat was ontzettend leuk. We zagen daar ons schoolpubliek met hun families terugkomen, maar zagen ook veel bezoekers die we minder in het theater zien. Een Marokkaanse familie bijvoorbeeld met 5 kinderen in verschillende leeftijden, die allemaal zaten te genieten van deze gezamenlijke ervaring. We hebben de voorstelling ook gespeeld op Open Monumentendag in ons eigen pand op de Lauriergracht. Daar waren vooral Amsterdamse ouderen op af gekomen. Sommigen van hen kenden de figuur Sjako ook als typisch Amsterdamse volksheld. Ook bij hen viel Sjako in de smaak. Binnenkort gaan we Sjako uitproberen bij Verhalenkamers voor ouderen, waaronder ouderen met dementie.

DE TONEELMAKERIJ		
BEGROTING SJAKO	Begroting	Werkelijk
BATEN		
Eigen bijdrage		
Bijdrage de Toneelmakerij	€ 28.510	28.572
Totale eigen bijdrage	€ 28.510	€ 28.572
Private fondsen		
Het Amsterdamsche Fonds	€ 1.500	1.500
AMVJ-Fonds	€ 5.000	5.000
stichting Rotarkids	€ 5.000	5.000
Fiep Westendorp foundation	€ 5.000	5.000
Freek en Hella de Jonge Stichting	€ 5.000	5.000
Totale bijdrage private fondsen	€ 21.500	21.500
TOTAAL BATEN	€ 50.010	€ 50.072
LASTEN		
Personele lasten		
Regie	€ 10.260	10.260
Tekst	€ 4.500	4.500
Illustraties	€ 7.000	6.500
Decorontwerp/rekwisieten	€ 2.000	2.500
Geluid/licht ontwerp	€ 2.000	1.500
Acteurs	€ 8.250	8.669
Totaal personele lasten	€ 34.010	€ 33.929
Materiële lasten		
vormgeving en drukwerk boeken	€ 8.000	10.186
Transport/reis/verblijfkosten	€ 500	1.895
Techniek/electronica/huur apparatuur	€ 1.500	291
Decor/kostuum/rekwisieten	€ 2.500	1.998
Lesmateriaal	€ 1.500	694
Materiaal workshops	€ 1.000	475
Overig materiële lasten	€ 1.000	605
Totaal materiële lasten	€ 16.000	€ 16.143
TOTAAL LASTEN	€ 50.010	€ 50.072

Toelichting

We hebben Sjako uit kunnen voeren binnen de door ons begrote financiële kaders. Weliswaar vielen de drukkosten door de gestegen prijs van papier en een hogere oplage duurder uit dan begroot, maar doordat andere materiaalkosten lager uitvielen konden we dit binnen de begroting opvangen.